

MOBIL BANKINGNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Ilmiy rahbar: **Z.Sodiqov**

Yuldashev Otabek Turg'unboy o'g'li

Andijon davlat texnika instituti

"Bank ishi va audit" yo'nalishi 4-kurs talabasi

Mobil bankingni rivojlantirish istiqbollari bugungi raqamli iqtisodiyotning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Jahon miqyosida bank tizimi tobora raqamlashtirilmoqda va an'anaviy bank xizmatlaridan mobil platformalarga o'tish jarayoni tezlashib bormoqda. Bu jarayon nafaqat texnologik o'zgarish, balki iqtisodiy, ijtimoiy va boshqaruv tizimlaridagi chuqur transformatsiyani ham anglatadi [1]. Mobil bankingning kelajakdagi rivoji bir necha asosiy yo'nalishlar bilan belgilanadi: texnologik innovatsiyalar, moliyaviy xizmatlarning kengayishi, xavfsizlik tizimlarining kuchaytirilishi va mijoz tajribasini yaxshilash.

Mobil banking rivojlanishining eng muhim omillaridan biri bu sun'iy intellekt (AI) va mashinaviy o'qitish texnologiyalarining joriy etilishidir. Banklar mijozlarning xulq-atvorini tahlil qilish, ularning ehtiyojlarini oldindan prognoz qilish va shaxsiylashtirilgan xizmatlar taqdim etishda AI imkoniyatlaridan keng foydalanmoqda. Masalan, mobil ilovalarda avtomatik maslahat beruvchi chat-botlar, kredit olish imkoniyatini baholovchi algoritmlar va firibgarlikni aniqlash tizimlari tobora keng qo'llanilmoqda. Bu esa xizmat sifatini oshirish bilan birga, bank operatsiyalarini tezlashtiradi va inson omilini kamaytiradi [2].

Kelajakda mobil bankingda biometrik identifikatsiya tizimlari yanada rivojlanishi kutilmoqda. Hozirda barmoq izi va yuzni tanish texnologiyalari keng qo'llanilayotgan bo'lsa, istiqbolda ovoz, ko'zning iris tuzilishi va hatto yurish uslubini aniqlash orqali foydalanuvchini identifikatsiya qilish tizimlari joriy etilishi mumkin. Bu esa bank xizmatlarining xavfsizlik darajasini sezilarli darajada oshiradi va firibgarlik holatlarini kamaytiradi.

Mobil banking rivojlanishida yana bir muhim yo'nalish bu super-app konsepsiyasidir. Super-appllar bir nechta xizmatlarni bitta platformada birlashtiradi: bank xizmatlari, to'lovlar, investitsiyalar, sug'urta va hatto savdo xizmatlari. Xitoydagi WeChat Pay va Alipay tizimlari bunga yaqqol misol bo'la oladi. O'zbekiston va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlarda ham shunday integratsiyalashgan platformalarga ehtiyoj ortib bormoqda. Bu foydalanuvchilarga qulaylik yaratadi va raqamli iqtisodiyotning rivojlanishini tezlashtiradi.

Mobil bankingning istiqbolida blokcheyn texnologiyasi ham muhim o'rin egallaydi [3]. Blokcheyn tranzaksiyalarni markazlashmagan tizimda qayd etish

imkonini beradi, bu esa ma'lumotlarning o'zgartirilmasligi va shaffofligini ta'minlaydi. Kelajakda xalqaro pul o'tkazmalari, aktivlarni boshqarish va raqamli identifikatsiya tizimlarida blokcheyn keng qo'llanilishi mumkin. Bu bank tizimida ishonchlilikni oshiradi va tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi. Shuningdek, mobil banking rivojlanishida 5G va kelajakda 6G tarmoqlarining joriy etilishi katta ahamiyatga ega bo'ladi. Yuqori tezlikdagi internet mobil ilovalarning ishlashini yanada tezlashtiradi, real vaqt rejimida katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash imkonini beradi. Bu esa video identifikatsiya, onlayn konsultatsiyalar va tezkor moliyaviy operatsiyalarni yanada samarali qiladi.

Moliyaviy inklyuziya mobil banking rivojlanishining yana bir muhim istiqbolidir. Dunyo bo'yicha hali ham bank xizmatlaridan foydalana olmaydigan aholi qatlamlari mavjud. Mobil banking esa ushbu muammoni hal qilishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Internet va mobil telefon mavjud bo'lgan har qanday hududda bank xizmatlarini taqdim etish imkoniyati yaratiladi. Bu ayniqsa qishloq hududlari va rivojlanayotgan mamlakatlar uchun katta ahamiyatga ega.

O'zbekiston sharoitida ham mobil bankingni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar mavjud. So'nggi yillarda raqamli to'lov tizimlari tez sur'atlarda rivojlanmoqda, davlat tomonidan esa raqamli iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash bo'yicha bir qator dasturlar amalga oshirilmoqda. Banklar mobil ilovalar orqali kredit berish, kommunal to'lovlar, soliq to'lovlari va boshqa xizmatlarni yanada kengaytirishga harakat qilmoqda. Bu jarayon kelajakda to'liq raqamli bank tizimiga o'tishni tezlashtirishi mumkin.

Mobil banking rivojlanishining yana bir istiqboli bu ochiq bank tizimi (open banking) konsepsiyasidir. Ushbu modelda banklar o'z API tizimlarini boshqa moliyaviy xizmat ko'rsatuvchilar bilan integratsiya qiladi. Natijada foydalanuvchilar turli bank xizmatlaridan bitta platforma orqali foydalanish imkoniga ega bo'lishadi. Bu raqobatni kuchaytiradi va innovatsiyalarni tezlashtiradi. Shu bilan birga, mobil banking rivojlanishi bilan birga kiberxavfsizlik muammolari ham dolzarb bo'lib qoladi. Kelajakda banklar sun'iy intellekt asosida ishlaydigan xavfsizlik tizimlarini joriy etishi, real vaqt rejimida shubhali faoliyatni aniqlash va bloklash imkoniyatiga ega bo'lishi zarur bo'ladi. Foydalanuvchi ma'lumotlarini himoya qilish eng ustuvor vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Xulosa qilib aytganda, mobil bankingni rivojlantirish istiqbollari juda keng va ko'p qirrali hisoblanadi. Sun'iy intellekt, blokcheyn, biometrik texnologiyalar va yuqori tezlikdagi internet tarmoqlari mobil bankingning kelajakdagi asosiy tayanchlari bo'lib xizmat qiladi. Ushbu texnologiyalar bank xizmatlarini yanada tezkor, xavfsiz va qulay qilish bilan birga, global iqtisodiyotda raqamli transformatsiyani yanada chuqurlashtiradi. O'zbekiston kabi rivojlanayotgan

davlatlar uchun esa mobil banking moliyaviy tizimni modernizatsiya qilish va iqtisodiy o'sishni jadallashtirishda muhim vosita bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alisherovich N. N. Zamonaviy bank tizimida raqamlashtirish jarayonlari // ACTIVIST SCIENCE. – 2025. – T. 1. – №. 1.
2. Bustonovna J. Z. TIJORAT BANKLARIDA BANK MARKETINGGI VA MIJOZLAR ISHLASHNING INNOVATION STRATEGIYALARI //Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting. – 2024. – T. 4. – №. 08. – C. 102-108.
3. Ortiqova F., Axrorov Z. TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI: TA'SIRI, MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI //Scientific Journal of Actuarial Finance and